

Statskuppen den 18 brumaire

Marx var ingen marxist av den typ som härjar nuförtiden, konstaterar Klas Östman.

Mellan februari 1848 och februari 1852 gick Frankrike från radikal revolution till diktatur och ett nytt kejsardöme. Två kungar i rad, Charles X och Louis Philippe, hade störtats efter gatustrider i Paris. Den nya regering som efterträtt Louis Philippe i februari 1848 införde allmän rösträtt, men stod redan i juni inför ett nytt upprorsförsök i Paris fattigare stadsdelar; denna gång ett blodigt misslyckande. De högre samhällsskikten var uppenbart skrämda. Revolutionen höll på att gå för långt. En stark man, Louis Napoleon Bonaparte, den store kejsarens brorson, utsågs till president med en stor majoritet av rösterna.

Marx-seminariet 6

Karl Marx
Louis Bonapartes 18:de Brumaire
Arbetarkulturs förlag, 1939

Louis Napoleon utnyttjade de fortsatt oroliga stämningarna påpassligt. Via en statskupp och två nya folkomröstningar förvandlade sig president Bonaparte först till diktator 1851, och året därpå till hans kejserliga majestät Napoleon III.

Dagsaktuell skildring

I *Louis Bonapartes 18:de Brumaire*, utgiven 1852 i Joseph Weydemeyers amerikanska månadshäfte *Die Revolution*, beskriver Karl Marx utomordentligt detaljerat det politiska manövrerandet i och utanför den lagstiftande församlingen.

Marx detaljanalys är dagspolitisk i tonen och tankegångarna inte alltid så lätta att följa idag. Det blixtrar till ibland, med karaktéristiker som fångar dynamiken i ett dramatiskt händelseförlopp och

samtidigt visar hur de snabba politiska svängningarna kan ses i ett större förklaringsperspektiv.

Mest slående är vilken stor vikt Marx fäster vid det öppna politiska skeendet och hur lite utrymme han ägnar åt ekonomiska grundstrukturer. Läsaren får veta det mesta om vilka nya parlamentära beslut som fattades på vilka datum. Bilderna av de olika fraktionernas klassmässiga bas är i förhållande till det mycket snabbt tecknade.

Felläst Marx

De flesta tror sig veta att samhällets materiella bas enligt Marx bestäms av vad som sker i överbyggnaden, i de sociala, kulturella och politiska relationerna mellan människor. Men så är det inte.

Först i det sista avsnittet kommer en fylligare förklaring av vilka befolkningsgrupper som stödde Louis Napoleon, och varför:

Liksom Bourbon är stordjögarnas dynasti, liksom Orleans är penningens dynasti, är Bonaparte böndernas, d.v.s. den franska folkmassans dynasti.

Det är här den kända liknelsen mellan bönderna och en säck potatis dyker upp, där Marx menar att småbönderna inte upplever sig som en klass:

Jordlappen, bonden och familjen: bredvid en annan jordlapp, en annan bonde och en annan familj. Några dusin av dem bildar en by och några dusin byar ett departement. På så sätt bildas den stora massan av den franska nationen helt enkelt genom addition av lika storheter, ungefär som en säck med potatis bildar en potatissäck.

Vilken roll klassidentiteten spelar för olika aktörers handlingar mellan 1848 och 1852 förblir dock oklart i *Louis Bonapartes 18 Brumaire*. Marx formulerar sig ibland som om han menade att historien

Skräckväldets spöke. I en Charivari-karikatur från 1834 parodierar Honoré Daumier kung Louis Bonapartes försök att lugna folket med antydningar om jakobinerterrorns återkomst. Parisarna inte detta avhålla sig från att störta "kung Pärön" under revolutionen 1848.

kunde ha slutat på annat sätt, om vissa aktörer hade valt att handla annorlunda. Redan i bokens inledning finns en passage som ofta citerats för att förklara hur marxistiska historiker bör se på förhållandet mellan bas och överbyggnad, mellan strukturer och aktörer:

Människorna gör själva sin historia, men de gör den inte efter eget gottfinnande, inte under omständigheter som de själva valt utan under omständigheter, som är omedelbart för handen givna och redan existerande.

Om människorna själva – fritt – skapar sin historia inom givna samhällsliga ramar, då förändras naturligtvis ramarna successivt. Därmed finns en ömsesidig påverkan mellan den samhälleliga överbyggnaden och den materiella basen. Då kan inte produktivkraften och produktionsförhållanden vara "determinerande" för allt övrigt i våra samhällen.

Det hjälper inte att använda formuleringar som "i sista hand determinerande", för det sträcker bara orsakskedjan utan att bryta den. Ingenstans anger Marx heller ett bättre eller klarare ställningstagande till problemet, med jag vet. Därför har bekymren med att hantera det mänskliga handlandets och tänkandets autonomi alltid följt marxistisk historieskrivning – liksom för övrigt alla former av strukturellt inriktad samhällsforskning.

En olöslig frågeställning

Förmodligen bör en klok historiker låta problemet med aktör och struktur vara ifred. Som filosofisk tankenö, formulerad i något annorlunda termer, är frågeställningen lika urgammal som olöslig: Finns det en fri vilja?

Tyvärr tror jag att just det faktum att marxismen en tid var så stark bland historiker har lett forskningen och teoribildningen in på direkt destruktiva vägar. Ganska snart

efter att den historiematerialistiska ansatsen hade fått sitt definitiva genombrott vid svenska universitet kring 1980 spridde sig en känsla av att reduktionismen hade gått för långt. Problemet med att passa in människors tankande och medvetna handlingar i materialistiskt grundade analyser skavde i historikersjälar både här och utomlands.

en konstruktivistisk upplösning själva distinktionen mellan ekonomi och kultur, ja mellan olika samhällsfärer över huvud taget.

Detta tredje steg, där his forskningen inriktas mer och på den sociala eller språkliga strukturen av olika begrepp det farliga.

Nyckelorden i dagens avhandlingar och forskning jekt är genus, etnicitet, ide intressanta och värdefulla a kategorier ibland. Men någ de mer hårdföra teoretiker dagens nya historikergenera låter sig inspireras av vände materiella reduktionismen i e extrem motsats. Någon några materiella eller sociala stensformer, existerar egen inte, annat än som tillfälliga strukturer, menar man. Inga alla existerar innan vi ge namn. Därför ska vi inte st samhälleliga maktförhålla utan språkspela, och det k egentligen göra med vilka m som helst, eftersom veder vetenskapliga kriterier, ock: bara är tillfälliga konstruktio

Stsmaskineriet har befäst sig så i förhållande till det borgerliga samhället, att man i dess spets kan nöja sig med 10 december-föreningens chef, en lyckoriddare vilken skyns till och höjts på skölden av en drucken soldat, som han köpt med brännvin och korv, och som han ständigt på nytt måste locka med korv. Därav den ynkliga förtvivlan, den känsla av den mest oerhörda förödmjukelse, förnedring, som gör Frankrike beklämt och hindrar det att andas fritt. Det känner sig vanärat.

– Karl Marx om Louis Napoleon (Napoleon III)

Materialismen upp och

Konsekvensen av att Marx lyckades förklara hur enskilda niskor och strukturer egen hänger ihop har 115 år efter död blivit att en ohållbar tionism, materialismen, har med en spegelvändning, k alismen, på samma sätt som brukar säga att Marx spegel sin filosofiske inspiratör Hegel. Marx var alltså profetisk anat sätt än han kunde ana: skrev de berömda inlednings i *Louis Bonapartes 18 Brum*

Hegel gör någonstans den annnigen, att alla stora världshistiska händelser och personer så säga förekommer två gånger. I glömde att tillfoga: den ena gåen som tragedi, den andra gång som fars.

Gråbetong med behag

Ett syrabad för inflyttade till Stockholm, tycker Ulf Jönsson om en ny designbok.

Mer förvirrande layout än den i *Stockholm modern* får man leta efter. Bokryggen anger Ingrid Sommar som författare, fronten lägger till Åke E:son Lindman och försätsbladet ännu en, Nina Ulmaja.

Design

Ingrid Sommar
Åke E:son Lindman
Stockholm modern
Wahlström & Widstrand 1998

Av förordet framgår att Lindman fotat. På sidan 251 får man veta att Ulmaja stått för grafisk form. Modern är det så det förslår man vad som är Stockholm är oklart. Okej, Sturehof är det, men das-

stolarna på Rolf's kök ser ut som vilka dasstolar som helst, fast två ställts bredvid varandra. Inte heller det vita kaklet på väggen är särskilt stockholmskt. De andra stolarna som visas står på varena reklambyrå i landet. Och Sixten Sasons strykjärn? Förr var det svensk design.

Måndag och bakfylla

Mitt i boken hyllas Blackebergs T-banestation. Betongen går i "behagligt ljusgrått", det pratas om rymd och stationen ska stå för en ädel fas i T-banans historia, nämligen Celsings. För mig är det måndag och bakfylla. Och favoritstationen alla kategorier är Siri Derkerts Östermalmstorg.

Att marmor kan vara "diskret hyvlat på olika ledder" går jag inte med på. Varken att man kan hyvla den eller att den har ledder. Det är möjligen stockholmskt – designsvada.

ULF JÖNSSON